

36 915 B

Wijziging van de begrotingsstaat van het gemeentefonds voor het jaar 2026 (wijziging samenhangende met de Voorjaarsnota)

Nr. 2

MEMORIE VAN TOELICHTING

INHOUDSOPGAVE

A.	ARTIKELSGEWIJZE TOELICHTING BIJ HET WETSVOORSTEL	1
B.	BEGROTINGSTOELICHTING	3
1	Leeswijzer	3
2	Beleid	3
2.1	Overzicht belangrijke uitgaven- en ontvangstenmutaties	3
3	Beleidsartikelen	5
3.1	Artikel 1 gemeentefonds	5
4	Bijlagen	8
4.1	Overzicht integratie-uitkeringen	8
4.2	Overzicht decentralisatie-uitkeringen	9

A. ARTIKELSGEWIJZE TOELICHTING BIJ HET WETSVOORSTEL

Wetsartikel 1

De begrotingsstaten die onderdeel zijn van de Rijksbegroting, worden op grond van artikel 2.3, eerste lid, van de Comptabiliteitswet 2016elk afzonderlijk bij wet vastgesteld en derhalve ook gewijzigd. Het onderhavige wetsvoorstel strekt ertoe om voor het jaar 2026 wijzigingen aan te brengen in de begrotingsstaat voor het gemeentefonds. Het in de begrotingsstaat opgenomen begrotingsartikel wordt in onderdeel B van deze memorie van toelichting toegelicht (de zgn. begrotingstoelichting).

Wetsartikel 3

Ingevolge artikel 5, eerste lid, van de Financiële-verhoudingswet hebben gemeenten gezamenlijk recht op het bedrag dat in de begroting als verplichting voor het totaal van de algemene uitkering is opgenomen. Ingevolge artikel 5, tweede lid, van de Financiële-verhoudingswet hebben de gemeenten gezamenlijk recht op de bedragen die in de begroting als verplichting voor het totaal van de integratie-uitkeringen en het totaal van de decentralisatie-uitkeringen zijn opgenomen.

De in dit wetsartikel opgenomen bedragen zijn niet rechtstreeks uit de begrotingsstaat af te leiden. De bedragen worden nader onderbouwd in deze memorie van toelichting.

De Minister van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties,
P.E. Heerma

De Staatssecretaris van Financiën,
E. Eerenberg

B. BEGROTINGSTOELICHTING

1 Leeswijzer

De eerste suppletoire begroting geeft een beeld van de uitvoering van de begroting 2026. De stand van de eerste suppletoire begroting wordt opgebouwd vanaf de stand van de vastgestelde begroting 2026.

Door wijzigingen in beleid van verschillende departementen kan worden overgegaan tot het beleggen of juist weghalen van taken bij gemeenten. Indien dit gepaard gaat met een toevoeging aan of een uitname uit het gemeentefonds, wordt dit begrotingstechnisch verwerkt. In de tabel met belangrijkste mutaties worden de mutaties groter dan € 30,0 mln. weergegeven.

Vanaf de eerste suppletoire begroting 2026 wordt in de tabel budgettaire gevolgen van beleid een extra kolom toegevoegd voor het presenteren van de extrapolatie voor het jaar 2031. De stand van de vastgestelde begroting 2026 is inclusief het amendement van de leden Clemminck en Van den Brink (Kamerstukken II 2025/26, 36 800 B, nr. 19) op de begrotingsstaat van het gemeentefonds van het jaar 2026. Het bedrag is afkomstig van de begroting van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties (VII) waar conform het amendement van de leden Clemminck en Van den Brink (Kamerstukken II 2025/26, 36 800 VII, nr. 91) het verplichtingen- en uitgavenbedrag met € 5,45 mln. is verlaagd.

In het amendement op de begroting van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties (VII) staat expliciet «Daarvoor is het nodig dat het subsidiebedrag wordt toegevoegd aan de Gemeentefondsbegroting via een decentralisatie-uitkering. Dit amendement dient hiervoor als dekking.» In het amendement op het gemeentefonds zijn echter abusievelijk deze ontvangsten niet meegenomen. De ontvangsten en uitgaven van het gemeentefonds moeten conform de Financiële-verhoudingswet (Fvw) artikel 4 gelijk zijn. Gezien het amendement op de begroting van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties (VII) en de Fvw artikel 4 zijn dan ook de ontvangsten in de stand Vastgestelde ontwerpbegroting gemeentefonds opgehoogd met € 5,45 mln.

2 Beleid

2.1 Overzicht belangrijke uitgaven- en ontvangstenmutaties

Tabel 1 Belangrijkste suppletoire uitgaven- en ontvangstenmutaties 2026 (eerste suppletoire begroting) (bedragen x € 1.000)

	Uitgaven 2026	Uitgaven 2027	Uitgaven 2028	Uitgaven 2029	Uitgaven 2030	Uitgaven 2031
Vastgestelde begroting 2026	47.531.353	46.140.147	44.562.109	44.453.917	44.339.255	0
Mutaties coalitieakkoord						
1) CA 44 Huishoudelijke hulp uit de Wmo met vangnet	0	0	0	- 1.010.000	- 1.010.000	- 1.010.000
Belangrijkste suppletoire mutaties						
2) Accres tranche 2026	170.229	165.079	159.340	159.181	158.991	159.311
3) Afrekening ruimte onder plafond BCF 2025	- 212.746	0	0	0	0	0
4) Wijziging betalingsverloop algemene uitkering 2025	134.160	0	0	0	0	0
5) Loonbijstelling Participatie	83.447	80.605	76.251	73.348	70.510	67.606

	Uitgaven 2026	Uitgaven 2027	Uitgaven 2028	Uitgaven 2029	Uitgaven 2030	Uitgaven 2031
6) Indexatie WMO demografie 2026	75.000	75.000	75.000	75.000	75.000	75.000
7) Loon- en prijsontwikke- ling 2026 Beschermd Wonen	66.498	66.498	66.498	66.498	66.498	66.498
8) Alleenverdienersproble- matiek	27.499	0	0	0	0	0
9) Compensatieregeling niet beoogde kosten jeugdzorg	- 60.000	0	0	0	0	0
10) Capaciteit decentrale overheden klimaat- en energiebeleid (CDOKE)	0	670.515	0	0	0	0
11) Uitstel invoering inkomensafhankelijke eigen bijdrage Wmo	0	265.700	0	0	0	0
12) Extrapolatie	0	0	0	0	0	44.278.107
13) Overige mutaties	145.937	54.029	38.214	31.025	34.915	39.092
Stand 1e suppletoire begroting 2026	47.961.377	47.517.573	44.977.412	43.848.969	43.735.169	43.675.614

Toelichting

1) CA 44 Huishoudelijke hulp uit de Wmo met vangnet

Mensen die dat kunnen gaan zelf betalen voor hun huishoudelijke hulp. Huishoudelijke hulp als maatwerkvoorziening binnen de Wmo 2015 wordt daarom geschrapt met ingang van 1 januari 2029. Voor de mensen die niet zelf hulp kunnen regelen, blijft de gemeente daarin voorzien, waarbij geldt dat de beoogde besparing taakstellend is.

2) Accres tranche 2026

Op basis van de geactualiseerde bbp-ontwikkeling voor 2026 wordt de accrestranche 2026 overgeheveld naar het gemeentefonds. Het betreft een bedrag van € 170,2 mln. in 2026 aflopend naar structureel € 159,3 mln. vanaf 2031.

3) Afrekening ruimte onder plafond BCF 2025

Het BTW-compensatiefonds (BCF) kent jaarlijks een plafond. Wanneer er aan het eind van het jaar minder gedeclareerd is dan het vastgestelde plafond, dan wordt het restant naar rato toegevoegd (dan wel onttrokken in het geval van een overschrijding) aan het provinciefonds en gemeentefonds. Dit betreft de definitieve afrekening van de ruimte onder het plafond. Bij Miljoenennota 2026 heeft er reeds een voorlopige afrekening plaatsgevonden. Ten opzichte hiervan wordt het bedrag met - € 212,7 mln. gecorrigeerd.

4) Wijziging betalingsverloop algemene uitkering 2025

Bij Slotwet 2025 is vastgesteld hoe de in 2025 gerealiseerde uitbetalingen voor de algemene uitkering aan de gemeenten zich verhouden tot het bedrag dat bij de tweede suppletoire begroting 2025 voor de uitbetalingen is geraamd. Daarbij is gebleken dat er bij de algemene uitkering lagere uitbetalingen zijn gedaan dan bij tweede suppletoire begroting 2025 werd verwacht. Het gaat hierbij om een verschil van € 134,2 mln. Dit bedrag wordt, conform de bestaande systematiek, toegevoegd aan het uitgavenbudget voor 2026.

5) Loonbijstelling 2026 Participatie

Deze reeks betreft de loonbijstelling voor het jaar 2026 voor de integratie-uitkering Participatie.

6) Indexatie WMO demografie 2026

In verband met een nog uit te werken alternatieve financieringsvorm van de Wet maatschappelijke ondersteuning (Wmo), die beter rekening houdt met de kostenontwikkeling in de Wmo en demografische ontwikkelingen/vergrijzing, wordt in 2026 een tranche van € 75 mln. aan het gemeentefonds toegevoegd.

7) Loon- en prijsontwikkeling 2026 Beschermd Wonen

Deze reeks betreft de loon- en prijsbijstelling voor het jaar 2026 voor de integratie-uitkering Beschermd wonen.

8) Alleenverdienersproblematiek

Gemeenten kunnen huishoudens die in 2023 of 2024 getroffen zijn door de alleenverdienersproblematiek individuele bijzondere bijstand bieden. De decentralisatie-uitkering Alleenverdienersproblematiek maakt dit mogelijk. Het gaat om een bedrag van € 27,5 mln.

9) Compensatieregeling niet beoogde kosten jeugdzorg

Op 16 juni 2025 is de specifieke uitkering (SPUK) «Niet beoogde kosten jeugdzorg vanwege verblijf» verlengd voor de zorgkosten over de jaren 2024 en 2025. Voor de bekostiging van deze SPUK wordt in 2026 een bedrag van € 60 mln. overgeheveld van het gemeentefonds naar het Ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport.

10) Capaciteit decentrale overheden klimaat- en energiebeleid (CDOKE)

Voor 2027 is € 670,5 mln. beschikbaar gesteld aan gemeenten om uitvoering te kunnen geven aan hun taken op het gebied van klimaat- en energiebeleid.

11) Uitstel invoering inkomensafhankelijke eigen bijdrage Wmo

De invoering van de inkomens- en vermogensafhankelijke eigen bijdrage Wmo 2015 kan niet eerder dan per 1 januari 2028 plaatsvinden. Dit leidt tot een besparingsverlies in het gemeentefonds van € 265,7 mln. in 2027.

12) Extrapolatie

In miljoenennotajaar 2026 is het jaar 2031 toegevoegd aan de begroting. De middelen voor 2031 zijn via de extrapolatie in de 1e suppletoire begroting toegevoegd.

3 Beleidsartikelen

3.1 Artikel 1 gemeentefonds

In onderstaande tabel worden voor de verplichtingen, de uitgaven en de ontvangsten de budgettaire gevolgen van beleid van het gemeentefonds weergegeven. Hiermee worden de integrale uitgaven die samenhangen met de samengestelde beleidsdoelstelling (het nastreven van een adequate omvang van het gemeentefonds en het nastreven van een

adequate verdeling van de middelen over de gemeenten) inzichtelijk gemaakt.

Budgettaire gevolgen van beleid

Tabel 2 Budgettaire gevolgen van beleid artikel 1 gemeentefonds (bedragen x € 1.000)

Budgettaire	Ontwerpbe- grooting (1)	Mutaties via NVW, moties, amendement-en en ISB (2)	Vastge- stelde begroting (3=1+2)	Mutaties 1e supplettoire begroting (4)	Stand 1e supplettoire begroting (5=3+4)	Mutatie 2027	Mutatie 2028	Mutatie 2029	Mutatie 2030	Mutatie 2031
Verplichtingen	47.525.903	5.450	47.531.353	295.417	47.826.770	1.377.426	415.303	- 604.948	- 604.086	43.675.614
Uitgaven	47.525.903	5.450	47.531.353	430.024	47.961.377	1.377.426	415.303	- 604.948	- 604.086	43.675.614
Financiering gemeenten										
Bijdrage aan medeoverheden										
Algemene uitkering en de aanvul- lende uitkeringen	41.752.919	0	41.752.919	109.321	41.862.240	509.838	224.464	- 785.035	- 785.225	38.990.426
Decentralisatie-uitkeringen	1.872.524	0	1.872.524	168.091	2.040.615	719.829	47.626	39.755	43.613	1.024.305
Integratie-uitkering Voogdij 18+	0	0	0	1	1	0	0	0	0	0
Integratie-uitkering Beschermd wonen	1.848.649	0	1.848.649	66.498	1.915.147	66.498	66.498	66.498	66.498	1.915.147
Integratie- uitkering Participatie	2.049.850	0	2.049.850	84.058	2.133.908	81.261	76.715	73.834	71.028	1.743.775
Integratie-uitkeringen Overig	0	0	0	1	1	0	0	0	0	0
Kosten Financiële verhoudingswet										
Opdrachten										
Onderzoeken verdeelsystematiek	1.111	0	1.111	1.684	2.795	0	0	0	0	1.111
Bidragen aan ZBO's/RWT's										
Onderzoeken verdeelsystematiek	850	0	850	270	1.120	0	0	0	0	850
Bidragen aan agentschappen										
Onderzoeken verdeelsystematiek	0	0	0	100	100	0	0	0	0	0
Ontvangsten	47.525.903	5.450	47.531.353	430.024	47.961.377	1.377.426	415.303	- 604.948	- 604.086	43.675.614

Toelichting

Algemeen

Het aandeel juridisch verplicht bedraagt bij het gemeentefonds 100%.

Bijdragen aan medeoverheden

Algemene uitkering en de aanvullende uitkeringen

Dit betreft de uitkering aan alle gemeenten, die ten goede komt aan de algemene middelen van de gemeenten. De uitkering is gebaseerd op artikel 5, eerste lid, van de Financiële-verhoudingswet. Een toelichting op de belangrijkste mutaties is opgenomen in paragraaf 2.1..

Integratie-uitkeringen

Dit betreft de uitkering die wordt toegepast als rechtstreekse overheveling van middelen naar de algemene uitkering bezwaarlijk is vanwege de omvang van de herverdeeffecten. De integratie-uitkering voorziet dan in een geleidelijke overgang naar de algemene uitkering. De uitkering is gebaseerd op artikel 5, tweede lid, van de Financiële-verhoudingswet. Een toelichting op de belangrijkste mutaties is opgenomen in paragraaf 2.1. Een overzicht van de integratie-uitkeringen is opgenomen in paragraaf 4.1.

Decentralisatie-uitkeringen

Naast de algemene uitkering en de integratie-uitkering kent het gemeentefonds ook decentralisatie-uitkeringen. De verdeling van de decentralisatie-uitkering volgt evenmin als de integratie-uitkering de regels van de verdeling van de algemene uitkering van het gemeentefonds. Anders dan bij de integratie-uitkering, waar de termijn van overheveling naar de algemene uitkering van tevoren vaststaat, ontbreekt bij de decentralisatie-uitkering een dergelijke termijn. De decentralisatie-uitkeringen zijn gebaseerd op het artikel 5, tweede lid, van de Financiële-verhoudingswet. Een toelichting op de belangrijkste mutaties is opgenomen in paragraaf 2.1. Een overzicht van de decentralisatie-uitkeringen is opgenomen in paragraaf 4.2.

Opdrachten en Bijdragen aan ZBO's/RWT's

Onderzoeken verdeelsystematiek

Dit betreft het budget dat elk jaar is gereserveerd voor de uitvoering van onderzoeken op het vlak van de omvang en verdeling van het gemeentefonds en het onderhoud van het betaalsysteem.

4 Bijlagen

4.1 Overzicht integratie-uitkeringen

Tabel 3 Integratie-uitkeringen (bedragen x € 1.000)

Omschrijving	Uitgaven 2026	Uitgaven 2027	Uitgaven 2028	Uitgaven 2029	Uitgaven 2030	Uitgaven 2031
Voogdij 18+	1	0	0	0	0	0
Beschermd wonen	1.915.147	1.915.147	1.915.147	1.915.147	1.915.147	1.915.147
Participatie	2.133.908	2.065.165	1.953.624	1.883.071	1.814.450	1.743.775
Wijziging betalingsverloop integratie uitkeringen 2025	1	0	0	0	0	0

Omschrijving	Uitgaven 2026	Uitgaven 2027	Uitgaven 2028	Uitgaven 2029	Uitgaven 2030	Uitgaven 2031
Totaal	4.049.057	3.980.312	3.868.771	3.798.218	3.729.597	3.658.922

4.2 Overzicht decentralisatie-uitkeringen

Tabel 4 Decentralisatie-uitkeringen (bedragen x € 1.000)

Omschrijving	Uitgaven 2026	Uitgaven 2027	Uitgaven 2028	Uitgaven 2029	Uitgaven 2030	Uitgaven 2031
Aanpak high impact crimes	3.143	3.287	0	0	0	0
Aanpak laaggeletterdheid	5.000	5.000	5.000	0	0	0
Aanpak overlast asielzoekers	12.938	0	0	0	0	0
Aanpak rivaliserende jeugdgroepen	294	0	0	0	0	0
Aanpak van criminele machtsstructuren	385	0	0	0	0	0
Aanvullende ondersteuning lokale energiehulp	19.653	0	0	0	0	0
Actieagenda mkb-dienstverlening	248	0	0	0	0	0
Alleenverdienersproblematiek	27.499	0	0	0	0	0
Alleenverdienersproblematiek 2023 & 2024 (aanvulling voor 2024)	6.012	0	0	0	0	0
Almere	10.134	10.134	10.134	10.134	10.134	10.134
Amendement Clemminck – van den Brink	5.450	0	0	0	0	0
Beeldende kunst en vormgeving	13.500	13.500	13.500	13.500	13.500	13.500
Bodembescherming	8.636	8.636	8.636	8.636	8.636	8.636
BRP centralisering						
inschrijving vergunninghouders	7.591	7.856	7.856	7.856	7.856	7.856
Bureau regioburgemeesters	880	880	880	880	880	880
Capaciteit decentrale overheden klimaat- en energiebeleid (CDOKE)	666.340	670.515	0	0	0	0
Centraal planningssysteem BRP-straten	555	0	0	0	0	0
Compensatie medewerkers sociaal ontwikkelbedrij- ven	110	0	0	0	0	0
Continuering aanpak ondermijning Zaanstad	1.500	0	0	0	0	0
Continuering coördinerende rol binnen NPLV- Netwerk	40	0	0	0	0	0
Correctie Waterschapswegen (Knelpunten verdeel- problematiek)	4.235	4.332	4.432	4.534	4.638	4.745
Digitale tweeling	108	108	63	0	0	0
Erfgoed en Overheid	1.755	0	0	0	0	0
Erfgoedregistratie	150	0	0	0	0	0
Experiment nieuw stembiljet	200	0	0	0	0	0
Extra capaciteit BOA's	13.000	13.000	13.000	13.000	13.000	13.000
Faciliteitenbesluit opvangcentra	11.689	0	0	0	0	0
Gebiedsgerichte						
leeraanpak funderingsproblematiek	5.000	0	0	0	0	0
Gelijkwaardige schadeafhandeling Drieborg	1.082	1.082	1.082	1.082	0	0
Gemeentelijke antidiscriminatievoorzieningen	2.500	2.500	0	0	0	0
IBO Probleematische schulden	21.323	0	0	0	0	0
Impulsbudget arbeidsmarktregio's	32.337	39.094	45.201	0	0	0
Impulsbudget sociale infrastructuur	33.035	33.035	33.035	33.035	33.035	30.204
Jeugdhulp aan kinderen in een AZC	5.100	5.100	5.100	5.100	5.100	5.100
Kansen voor alle kinderen	85.000	85.000	85.000	85.000	85.000	85.000
Koplopersprogramma Gebiedsgericht Beter						
Benutten	1.000	0	0	0	0	0
Landelijk bureau Zorg- en Veiligheidshuizen	1.136	1.136	1.136	1.136	0	0
LHBTI beleid regenboogsteden	1.232	0	0	0	0	0
Maatschappelijke opvang	385.057	385.057	385.057	385.057	385.057	385.057
MIRT-onderzoek Brainportregio	252	0	0	0	0	0
Nabije triage Zorg- en Veiligheidshuizen	249	125	0	0	0	0
Nationaal Actieplan dakloosheid	55.000	55.000	55.000	55.000	55.000	55.000
Nationaal Programma Vitale Regio's (NPVR)	3.605	3.257	0	0	0	0
Natuurbrandpreventie en -mitigatie	292	357	349	175	0	0
NOVEX samenwerking	366	0	0	0	0	0
Openbare bibliotheken	59.282	0	0	0	0	0
Overheidsbrede Dienstverlening	17.127	17.127	17.127	17.127	17.127	17.127
Pilot dakloze EU-burgers	11.304	11.304	11.304	0	0	0
Pilot implementatie Leidraad evenementen en drugs	67	0	0	0	0	0
Pilotproject VvE's Schiedam	280	0	0	0	0	0
Preventie aanpak van jeugdcriminaliteit	1.181	681	0	0	0	0
Regeling heroïnebehandeling	13.347	0	0	0	0	0
Regionale doelgroepspecifieke aanpak	4.784	0	0	0	0	0

Omschrijving	Uitgaven 2026	Uitgaven 2027	Uitgaven 2028	Uitgaven 2029	Uitgaven 2030	Uitgaven 2031
Register Externe Veiligheidsrisico's (REV)	850	0	0	0	0	0
Re-integratiedienstverlening gericht op jongeren	12.525	16.716	20.908	25.099	31.766	35.957
RES regio's	8.781	8.781	8.781	8.781	8.781	8.781
Schiphol Social Work	793	0	0	0	0	0
Uitstapprogramma prostituees	6.000	6.000	6.000	6.000	6.000	6.000
Uitvoering Sociale Agenda Groningen en Noord-Drenthe	61.700	0	0	0	0	0
Uitvoeringskosten Lbv en Lbv-plus	205	0	0	0	0	0
Uitvoeringskosten Lbv en Lbv-plus (kleine sectoren)	348	0	0	0	0	0
Veerkrachtige Wijken	300	0	0	0	0	0
Veilig wonen	2.415	0	0	0	0	0
Veilige steden	825	0	0	0	0	0
Veiligheidshuizen	7.699	7.699	7.699	7.699	7.699	7.699
Verkeersveiligheid	95	95	95	95	95	95
Versterken arbeidsmarktregio's	23.440	23.440	23.440	23.440	23.440	23.440
Versterking dienstverlening gemeenten: personen met verward gedrag	10.000	10.000	0	0	0	0
Versterking omgevingsveiligheidsdiensten	4.851	4.851	3.825	0	0	0
Vorbereiding bouw kerncentrales	3.420	0	0	0	0	0
Voorschoolse voorziening peuters	30.000	30.000	30.000	30.000	30.000	30.000
Vrouwenopvang	222.748	222.894	222.894	222.894	222.894	222.894
VTH-taken	46.700	46.700	46.700	46.700	46.700	46.700
Wet betaalbare huur	17.406	10.110	8.352	6.916	6.500	6.500
Wet kwaliteitsborging bouw	10.000	0	0	0	0	0
Wijziging betalingsverloop decentralisatie-uitkeringen 2025	284	0	0	0	0	0
Work in NL (Dienstverlening arbeidsmarktregio)	6.897	6.709	0	0	0	0
Zonnepanelenproblematiek DGEC	5.800	0	0	0	0	0
Totaal	2.046.065	1.771.098	1.081.586	1.018.876	1.022.838	1.024.305